

СПЕЦИФІКА ПЕРЕКЛАДУ НЕОЛОГІЗМІВ COVID-19 УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

SPECIFICS OF COVID-19 NEOLOGISMS TRANSLATION INTO UKRAINIAN

Линтвар О.М.,

orcid.org/0000-0003-4671-5514

кандидат філологічних наук,

*доцент кафедри англійської філології і перекладу
Національного авіаційного університету*

Плетенецька Ю.М.,

orcid.org/0000-0002-1417-4269

кандидат філологічних наук, доцент,

*доцент кафедри англійської філології і перекладу
Національного авіаційного університету*

Попович Н.М.,

orcid.org/0000-0001-6949-0771

кандидат філологічних наук, доцент,

*доцент кафедри полікультурної освіти та перекладу
Ужгородського національного університету*

У статті розглядається питання неологізації мови в умовах рушійних змін у різних сферах життєдіяльності людини: соціальної, політичної, економічної, технологічної тощо. Однією із областей творення неологізмів є сфера медицини, зокрема у контексті пандемії Covid-19, яка триває і донині, тому може продукувати лексичні новотвори і надалі. Актуальність тематики пов'язана з великою кількістю медіа текстів, що з'являються на шпальтах в тому числі англійськомовних видань засобів масової інформації і потребують фахового перекладу для українського читача. Лексичні новотвори неоківідикону потребують також структурного і лексико-семантичного аналізу як підготовчого доперекладацького етапу, що сприятиме вищій якості перекладу певної лексичної одиниці неоківідикону, а отже, – і правильному розумінню закладених смислів у сам неологізм.

Одним з найчастотніших способів словотворення є телескопний словотвір, або злиття слів (англ. Blending): об'єднання усечених основ декількох лексичних одиниць. На нашу думку злиття – одна з найбільш комплексних словотворчих моделей. З огляду на структуру продуктивними виявилися такі телескопічні моделі: 1) злиття початкового фрагмента (акопи) одного слова та повноцінного іншого; 2) злиття акопи одного слова з фінальним фрагментом (аферезою) іншого; 3) поєднання повноцінного першого слова з аферезою іншого.

Другим за частотою способом словотвору є словоскладання. Ця модель неологізмів структурно характеризується здебільшого неологічним термінологічним словосполученням і використовується для утворення складних одиниць, які пишуться окремо, через дефіс або разом, демонструючи різну ступінь семантичної цілісності.

Третьою за частотністю моделлю словотвору є абрєвіація: близько 20% зібраних новоутворень, пов'язаних з пандемією, є скороченнями. Близько 10% новоутворень було створено за моделлю афіксації (префіксації і суфіксації).

За результатами дослідження чільне місце серед способів перекладу неологічних лексичних одиниць варто назвати прийоми транскодування, дескриптивного перекладу, додавання, модуляції та калькування.

Ключові слова: неологізм, телескопний словотвір, словоскладання, абрєвіація, афіксація, COVID-19, транскодування, модуляція.

The article studies the issue of neologization of language under the conditions of driving changes in various spheres of human life: social, political, economic, technological, etc. One sphere of neologism creation is medicine, particularly in the context of the Covid-19 pandemic, which continues to this day making further production of lexical innovations possible. The relevance of the topic is explained by the large number of media texts that appear in the printed and electronic media formats, including English-language media, and need professional translation for the Ukrainian reader. The lexical innovations of the neocovidicon also require structural and lexical-semantic analysis as a preparatory pre-translation stage, which will contribute to the higher quality of translation of a certain lexical unit of the neocovidicon and, consequently, the correct understanding of the neologism's senses themselves.

One of the most common ways of word formation is telescopic word formation, or blending that is combining the truncated bases of several lexical units. In our opinion, blending is one of the most complex word-formation models. Given the structure, the following telescopic models proved to be productive: 1) merging the initial fragment (akopa) of one word with a full-fledged another word; 2) merging the akopa of one word with the final fragment (apheresis) of another; 3) the combination of a full-fledged first word with the apheresis of another.

The second most common way of word formation is word combining. This model of neologisms is structurally characterized by mostly neological terminological phrases and is used to form complex units that are written either separately, through a hyphen or together, demonstrating varying degrees of semantic integrity.

The third most common model of word formation is the abbreviation: about 20% of studied pandemic-related neologisms are abbreviations. About 10% of neologisms were created according to the model of affixation (prefixation and suffixation).

According to the results of the research, the most important methods of translating neological lexical units are transcoding, descriptive translation, addition, modulation and tracing.

Key words: neologism, telescopic word formation, word combining, abbreviation, affixation, COVID-19, transcoding, modulation.

Постановка проблеми. Словниковий склад будь-якої мови неминуче зазнає змін із врахуванням трансформацій соціально-політичного, економічного, технологічного тощо характеру. Усі ці зміни з часом будуть відображені у лексикографічних джерелах, але спершу вони потребують ретельного лексико-семантичного і структурного розбору з метою віднайдення адекватного варіанта у мові перекладу. Одним із таких актуальних феноменів когнітивно-комунікативної діяльності людини, котрий сформувався під впливом подій 2019–2021 рр., став дискурс COVID-19, який утворився унаслідок відповідної комунікації у сфері епідеміології, політики, економіки тощо.

Ковід-неологізми останні кілька років домінують серед лексичних новотворів засобів масової інформації і вимагають детального лінгвістичного аналізу. Зважаючи на свою лінгвістичну специфіку, неологізми досить пізно фіксуються або взагалі не фіксуються у словниках, що зрештою зумовлює низку труднощів щодо їхнього відтворення в мові перекладу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Термін «неологізм» в англійській мові був вперше офіційно зафіксований в 1772 році. Але англійський варіант цього терміна не був новий, тому що у Франції, Італії та Німеччині вже були свої відповідники. Дослідженню неологізмів присвячені численні праці вітчизняних і зарубіжних лінгвістів (Е.І. Ханпіра, Н.І. Фельдман, О.Г. Ликов, В.В. Лопатін, Ю. А. Зацний, М.О. Бакіна, О.А. Габінська, О.А. Земська, А.О. Брагіна, А.В. Березовенко, І.Г. Дегтяр, А.Г. Ликов, Algeo J., McKean E., Sheidlower J., Sornig K., Fischer R. та ін.).

Дослідники Е. О. Четвертак та Я. М. Юрченко зупиняються у своїх дослідженнях у практичній площині і зауважують, що складність перекладу неологізмів здебільшого пояснюється не лише необхідністю з'ясування значення інноваційної одиниці, а й урахуванням контекстуальної зумовленості її вживання у певних випадках [1, с. 56]. Тобто для адекватної передачі неологізмів у мові перекладу, перекладачу/-чці доводиться вирішувати низку завдань ще на доперекладацькому етапі, що пов'язані із з'ясуванням значення неологізму, яке закріпилося в перцепції носіїв мови оригіналу та визначенням нового відтінку значення інноваційної одиниці, зважаючи на контекст.

Постановка завдання. Метою статті є аналіз специфіки перекладу covid-19. Досягнення поставленої мети передбачає розв'язання таких завдань:

1. Дослідити поняття неологізму у лінгвістичних дослідженнях;

2. Визначити словотвірні моделі ковід-неологізмів;

3. Охарактеризувати особливості перекладу неологізмів covid-19 на матеріалі медійних текстів;

4. Дослідити пандемійну лексичну інноватику covid-19;

Виклад основного матеріалу. Неологізм (від гр. *neos* – новий, молодий і *logos* – слово) – слово, яке ще не встигло ввійти до загального слововжитку і не включене до словників. Енциклопедія «Українська мова» визначає неологізм як «слово, а також його окреме значення, які з'явилися в мові на певному етапі її розвитку (загальномовні неологізми) або були вжиті тільки в певному акті мовлення, тексті чи мові окремого автора (стилістичні або індивідуально-авторські)» [2]. На наш погляд це визначення є повним, водночас достатньо ємним і всеохоплюючим, тому відштовхуватимемося у подальших розвідках саме від нього. Неологізація – процес невпинний і характерний також і для тих сфер, які займають чільне місце в рамках тематичних інтересів міжнародної спільноти сьогодення, однією з яких є тема пандемії ковід-19.

Пандемія коронавірусу, що стала одним із основних драматично нових елементів поступу подій 2019–2021 рр., внесла свої корективи до життєдіяльності індивідів, вимагаючи акліматизації до нових форматів роботи, правил соціалізації та перегляду векторів політично-економічної діяльності держав. Поширення коронавірусу не тільки докорінно трансформувало світову спільноту, а й спричинило появу зокрема в англійській мові понад 1000 нових слів та висловів на позначення явищ з хронік пандемії [3, с. 5]. Глобальність цього явища зумовлює принципову важливість пошуку та аналізу шляхів перекладу неоковідизмів, що слугує атрибутом «інформаційного та психологічного вакцинування» україномовної спільноти та zarazом інтегрує релевантні знання до дискусії в царині теорії та практики перекладу.

У лінгвістичній сфері неоковідикону, тобто області творення неологізмів у контексті пандемії ковід-19 з'являється все більше лексичних одиниць, переклад яких потребує глибокого осмислення з позиції структурного та лексико-семантичного їх аналізу. Водночас у цьому аспекті є фактори, які, на наше переконання, полегшують процес перекладу англійського неоковідокону українською мовою. Оскільки цей пласт неологізмів позначає не державно специфічні соціокультурні та політично-економічні феномени, а глобальні проблеми пандемії та заходи, що з нею

пов'язані, можемо припустити, що більшість цих інноваційних одиниць не є лакунарними. Зрештою, принаймні наявність відповідного концепту в мові перекладу є фасилітатором дешифрування семантики неологізму. Залучення фонових знань та комунікативно релевантної інформації може посприяти його коректному декодуванню.

Проте у питанні перекладу неологізмів варто зважати не лише на контекст, але і на структуру інноваційної одиниці. Тому інтегральним, на наше переконання, є розгляд основних шляхів утворення неологізмів, що дозволить спрогнозувати потенційні труднощі перекладу цього мовного пласту та випрацювати відповідні перекладацькі тактики.

Зокрема за результатами проведенного аналізу неоківідокону можемо стверджувати про продуктивність таких телескопічних моделей: 1) злиття початкового фрагмента (акопи) одного слова та повноцінного іншого; 2) злиття акопи одного слова з фінальним фрагментом (афезою) іншого; 3) поєднання повноцінного першого слова з афезою іншого.

У поданих нижче прикладах фіксуємо утворений за першою моделлю неоківідизм *covexit* (Covid + exit), що апелює до аналогії телескопізмів *Brexit* (British + exit) та *Megxit* (Megan + exit):

More and more experts discuss the strategy for covexit [4]. – Дедалі більше фахівців обговорюють стратегію ковекзиту.

Зважаючи на наявність лінгвістичного референсу (англ. *Brexit* – укр. Брекзит), виправданим можемо вважати застосування прийому транскрибування в україномовному перекладі неоміненника *covexit*.

Іншим ефективним прийомом є дескриптивний переклад, що, хоча й позбавлений стислості в порівнянні з транскодуванням, дозволяє експлікувати нове поняття без умови реферування індивідів до глибинних фонових знань. Для адекватного відтворення неолексеми українською мовою за посередництва дескриптивного перекладу звернімося до її дефініції, наданої в *Macmillan Dictionary*: “*Covexit* is the process of gradually removing the restrictions on public life imposed by governments in response to the Coronavirus crisis” [5]. Зважаючи на специфіку дефініції, можемо вивести український відповідник *поступове послаблення карантинних обмежень*, що є альтернативним варіантом перекладу неолексеми *covexit*.

У випадку з перекладом вищенаведеного неоківідизму, вираженого дієсловом, адаптивне транскодування не дозволить прецизійно імплікувати значення неолексеми, зважаючи на такі фактори:

1) можливий транскодований відповідник *ковекзитувати* не відповідає фонетичним тенденціям української мови; 2) транскодований відповідник викликає семантичний дисонанс, оскільки лексема *екзитувати* є досить штучною; 3) потенційні реципієнти перекладу мають володіти поглибленими фоновими знаннями для дешифрування транскодованого поняття.

До адаптивного транскодування вдаємося під час перекладу неоківідизму *lockstalgia* (lockdown + nostalgia, модель 2), що позначає почуття ностальгії за періодом ізоляції в умовах пандемії COVID-19:

How to avoid “lockstalgia” as pandemic restrictions end [4] – Як уникнути виникнення «локстальгії», коли пандемічні обмеження перестануть діяти.

За телескопічним принципом утворено неологізми *twindemic* (twin + pandemic, модель 3) на позначення масового спалаху грипу одночасно з пандемією коронавірусу та *infodemic* (information + pandemic, модель 2), що імплікує вибух інформації, пов'язаної з пандемією:

Public health experts warned that a twindemic could be on the horizon as we head into flu season [4]. – Фахівці в галузі громадського здоров'я застерегли, що з початком сезонних спалахів грипу виникне проблема твіндемії.

The Coronavirus pandemic has been accompanied by infodemic [4] – Пандемія коронавірусу стала супроводжуватися інфодемією.

Необхідність дескриптивного перекладу неологізмів у вищенаведених дискурсивних фрагментах нівелюються контекстуально-прагматичними чинниками. Натомість вважаємо виправданим залучення адаптивного транскодування, що дозволить уникнути семантичного перевантаження висловлювання у першому прикладі та реалізувати прагматичну зумовленість інтеграції неолексеми (закодованої референції до схожості з лексемою *пандемія* для мовного впливу на реципієнта) у заданому контексті фрагмента у другому прикладі.

За результатами нашого дослідження іншим ефективним способом утворення англійських неоківідизмів є афіксація. У мові перекладу неолексему *covidism*, утворену на цьому шляху неологізації мови, репрезентуємо за посередництва змішаного транскодування та додавання з метою коректного відтворення змісту неотерміна:

The grain of truth in covidism is that COVID-19 is sometimes a deadly disease, about whose transmission we know little [4] – Істинним в ідеології ківідизму є те, що COVID-19, про поши-

рення якого ми мало знаємо, інколи приводить до летальних наслідків.

Одним з найбільш частих способів словотворення є телескопний словотвір, або злиття слів (англ. Blending): об'єднання усічених основ декількох лексичних одиниць. На нашу думку злиття – одна з найбільш комплексних словотворчих моделей. Широке використання даного прийому в ЗМІ, рекламній індустрії та розмовній мові пояснюється високою ефективністю принципу економії мовних зусиль: стислість формулювань поєднується з високою інформативністю висловлювань [6]. Такі новоутворення виявляються затребувані сучасним мовним співтовариством, що доводиться статистично. Близько 50% із загального числа відібраних одиниць були утворені за допомогою прийому злиття: *'Covexit'* (Covid + exit: the strategy for exiting lockdown) – стратегія, розроблена для самовільного припинення режиму самоізоляції, *'quaranteams'* (quarantine + teams: online teams created during lockdown) – онлайн-команди, створені під час карантину, *'doomscrolling'* (doom + scrolling: the hypnotic state of endlessly reading grim Internet news) – невпинне читання негативних новин в соціальних мережах, *'coronacation'* (coronavirus + vacation: a prolonged period at home away from one's typical place of work, study, etc. viewed as an obligatory holiday imposed by stringent COVID-19 obligations) – тривале перебування далеко від звичайного місця роботи або навчання, що розглядається в якості відпустки через обмеження, введені з метою боротьби з епідемією коронавірусу, *'coronageddon'* (coronavirus + armageddon: the pandemic devastation of the world economy along with other aspects of society) – руйнівний ефект пандемії на світову економіку та інші сфери життя суспільства, *'teleworking'* (Television + working: working from home using equipment to contact people) – дистанційна / дистанційна робота, *'zombombing'* (hijacking a Zoom videocall) – навмисне переривання конференції на платформі Zoom, *'Blursday'* (blurry + day: an unspecified day because of lockdown's disorientating effect on time) – черговий сірий день, який важко ідентифікувати за числом чи днем тижня; *'twindemic'* (twin + epidemic: an epidemic of two separate diseases occurring at the same time) – епідемія, викликана декількома вірусами одночасно, *'covidivorce'* (Covid + divorce: divorces during the coronatime) – розлучення в період коронавірусу, *'coronasomnia'* (coronavirus + insomnia: the insomnia inflicting people during the epidemic) – безсоння під час епідемії коронавірусу, *'coronacoaster'* (coronavirus + rollercoaster: the emotional experience of life during the epidemic) –

емоційний настрій, безпосередньо залежний від ситуації з епідемією коронавірусу, *'moronavirus'* (moron + coronavirus: another term for covidiot) – людина, що впадає в паніку через епідемію коронавірусу, *'quarantini'* (quarantine + martini: a cocktail people drink at home while under quarantine) – різновид коктейлю, який виготовляється в умовах карантину, *'coronacoma'* (coronavirus + coma: the period of shutdown or of that delicious quarantine sleep) – період самоізоляції чи пов'язаного з нею довгого сну), *'zumping'* (Zoom + dumping: breaking up with someone via Zoom video-conference) – розрив стосунків з кимось через онлайн-платформу Zoom, *'coronials'* (coronavirus + millennials) – покоління дітей, народжених під час епідемії, *'coronopticon'* (corona + opticon: the notion of a national or global system of surveillance and control) – державна система контролю за населенням, введена під впливом епідемії, *'loxit'* (lockdown + exit: the process of exiting from lockdown impositions) – вихід з режиму самоізоляції, *'coronaviva'* (corona + viva: an oral exam or thesis defence taken online during lockdown) – усний іспит або захист дисертації, що відбулися в режимі онлайн, *'maskne'* (mask + acne: acne influenced by frequently wearing a mask) – акне, що виникає через постійне носіння маски.

Другим за частотою способом словотвору є словоскладання. Ця модель неологізмів структурно характеризується здебільшого неологічним термінологічним словосполученням і використовується для утворення складних одиниць, які пишуться окремо, через дефіс або разом, демонструючи різну ступінь семантичної цілісності: *'Zoom fatigue'* (the exhaustion that sets in while living life over Zoom) – втома, що виникає від тривалого перебування в онлайн-конференціях на платформі Zoom, *'Zoom mom'* (a demographic of moms who are constantly using Zoom) – сукупність матерів, які постійно використовують Zoom, *'corona agenda'* (a specific array of issues that are of vital importance in regard to the present pandemic) – проблеми, породжені епідемією коронавірусу і вимагають негайного вирішення, *'covidéo party'* (an online party via Zoom or Skype) – вечірка в режимі онлайн на платформі Zoom / Skype, *'covidian worry'* (the type of depression that swiftly spreads during times of uncertainty, especially during the present pandemic) – різновид депресії, спровокований відсутністю стабільності в суспільстві, *'covidian selection'* (the process in which we do more remote work and spend less time with colleagues) – період, протягом якого робота в основному здійснюється в дистанційному форматі без безпосереднього контакту з колегами, *'Covid toes'* (reddish sores on

the toes and sometimes fingers) – червоний висип на пальцях рук і ніг, який часто вважають симптомом коронавірусу, '*COVID bubble*' (friends and family that you see on a semi-regular basis during the pandemic) – основне коло спілкування під час епідемії, '*corona crunch*' (the dramatic impact of the pandemic on the economy) – руйнівний вплив пандемії на економіку.

Третьою за частотністю моделлю словотвору є аббревіація: близько 20% зібраних новоутворень, пов'язаних з пандемією, є скороченнями. Нами було виявлено, що ініціальних скорочень (BCV – Before Corona Virus – до коронавірусу, WFH – Working From Home – дистанційна робота) не так багато в порівнянні з усіченими словами. Так, '*the rona*' є новоутворенням з усіченим початком від coronavirus: '*the post-rona*'; '*the pandy*' або '*the pando*' є новоутвореннями з усіченим кінцем від pandemic, '*quaz*' – від quarantine, '*sanny*' – від sanitizer, *corona-fi* – від coronafiction (художня література, яка була створена під час або під впливом епідемії).

Близько 10% новоутворень було створено за моделлю афіксації (префіксації і суфіксації). Розглянемо деякі з них: *lockdowner* – людина, яка

живе і працює в карантинних умовах, *unlockdown* – процес ослаблення і зняття обмежень соціальних і фізичних контактів, *long-hauler* – людина, яка перехворіла коронавірусною інфекцією і протягом тривалого часу страждає від її наслідків, *covidian* – людина, яка ретельно дотримується правил щодо запобігання поширення коронавірусної інфекції, *to coronate* – бути активним переносником інфекції.

Висновки. Продуктивними моделями творення лексем неоковідокону, на наше спостереження, є телескопія, афіксація та словоскладання, що зумовлюють множину підходів до їхнього перекладу. За результатами дослідження чільне місце належить прийомам транскодування, дескриптивному перекладу, додаванню, модуляції та калькуванню. Деякі лексичні одиниці неоковідокону базуються на принципах метафоричності, тому перед перекладачами постає необхідність встановлення глибинних концептуальних структур, що може становити перспективу подальших досліджень у напрямку специфіки відтворення метафоричних Covid-19 неологізмів в українському перекладі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Максимов С.Є. Англійська як «міжнародна допоміжна мова» епохи глобалізації на Європейському просторі. Наукові записки. Випуск 89 (2). Серія : Філологічні науки (мовознавство) : у 5 ч. Кіровоград : РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2010. С. 126-130.
2. Ізборник. Неологізм URL: <http://litopys.org.ua/ukrmova/um54.htm>.
3. Avagyan A. Translation of English Neologisms. Terminology Coordination. European Parliament. 2015. URL: <https://termcoord.eu/2015/06/the-translation-of-english-neologisms> (last accessed: 29.03.2022).
4. Cornain E. The New Normal : How life has changed due to COVID-19. The Skill Collective. URL: <https://theskillcollective.com/blog/coronavirus-new-normal> (last accessed: 30.03.2022).
5. Covexit (noun) definitions and synonyms URL: <https://www.macmillandictionary.com/dictionary/british/covexit>.
6. Kobiakova I., Plakhonina A., Yemelianov D. Ukrainian and English Enigmatic Texts : *Translation Aspects. Філологічні трактати*. Суми, 2018. Т. 10. № 1. С. 46-49.